

Wist Socrates iets?

Inleiding door Karel van Haften

Filosofisch café Hoogeveen

25.09.2018

Inhoud

- Wat vooraf ging
- Socrates
- Gespreksmethode Socrates
 - hoe en waarom
- Betekenis voor deze tijd?

Het Griekse denken

- Kosmos, dwz orde, één geheel
- Mythologie, godenwereld

- Ken u zelf
- In niets te veel
- Het goede leven

Presocratici

Vanaf ca 600 v. chr.

Onderzoek naar de archè, het eerste beginsel,
de elementaire bouwsteen van de kosmos.

Presocratici

- Het vochtige, het alles voedende, water.
- Ruimte, lucht
- Getal, maat, ritme → octaaf
- Het veranderlijke, vuur; voortdurende verdichting en verdamping. Panta rei.
- Het Zijn is één, ondeelbaar, permanent, het kan met de rede benaderd worden.

Zelfstandigheid

Twee overtuigingen

- Een mens **mag** nadenken over zin en betekenis van de wereld en zichzelf
- Een mens **kan** nadenken over zin en betekenis van de wereld en zichzelf

Anaxagoras 500- 428

- Ontstaan en vergaan zijn schijn, er is alleen verandering
- Oneindig aantal kwalitatieve deeltjes
- Geest(nous), los van materie, beweger van alles

Jaartallen

- Anaxagoras 500 – 428
 - Protagoras 490 – 420
 - Gorgias 460 – 376
- Socrates 469 – 399
- Plato 428 – 347
- Aristoteles 384 - 322

- Hoe leefde Socrates?

Wist Socrates iets?

Socrates zei dat hij niet-wetend was.

citaat 1. Apologie 21d en

citaat 2. Theaitetos 210c

Citaat

- Socrates:ik denk tenminste **niet** dat ik het **wel** weet, als ik het **niet** weet. In dit opzicht blijk ik dus een tikje wijzer dan de ander, omdat ik **niet meen** te weten wat ik **niet weet**. (apologie 21d)

Citaat

- Socrates:en als jet het **niet** weet, zul je minder onvriendelijk zijn voor je medemensen, omdat je niet langer **meent** te weten wat je in feite **niet weet**. (theaitetos 210c)

Weten dat je het niet weet.

- Wat is daar bijzonder aan?

Socratisch gesprek

- Heeft geen uitkomst, geen leer.
- Heeft wel een bepaalde gespreksmethode.

Socratisch gesprek

Onderwerp van een socratisch gesprek is:

Het individuele goede leven.

Zin en betekenis in je leven.

Socratisch gesprek

Onderwerp van een socratisch gesprek is:

Zelfonderzoek (filosofisch) ahv

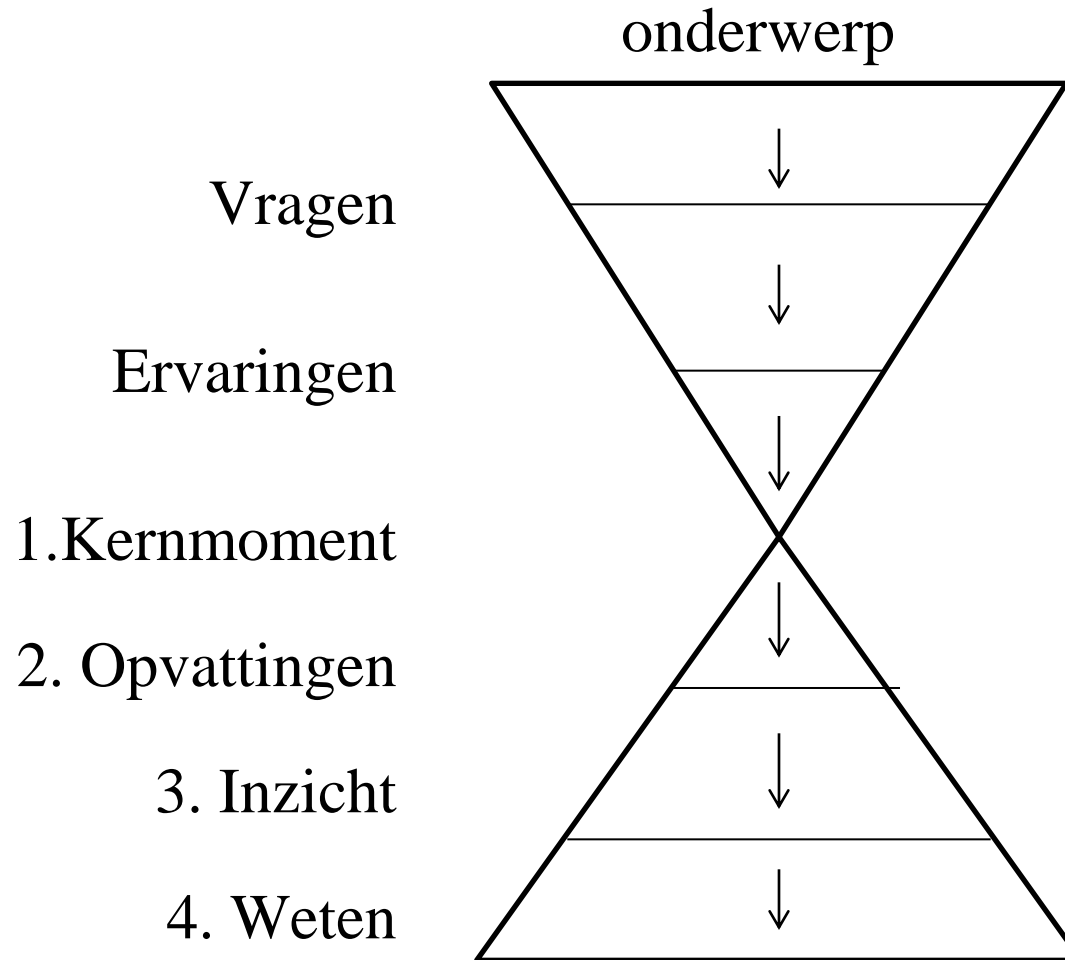
- thema (deugden, aspecten van gedrag) en
- eigen, afgesloten ervaring
- met behulp van en samen met anderen.

Socratisch gesprek

- Vragen en doorvragen
 - Luisteren
 - Oordeel opschorten

(geleid gesprek)

Huidig Socratisch gesprek

Socratische gespreksmethode

De Grotmythe of allegorie van de Grot in de dialoog De Staat (Politeia).

(macrocosmos in microcosmos)

Grotmythe

Grotmythe

Volgens deze mythe voert het gesprek langs vier niveau's

1. vanuit een concreet (voor-)beeld,
 2. naar geloof, meningen en opvattingen
 3. naar inzicht en zelfstandig denken,
 4. naar verwondering en (niet-) weten
- (Staat 504e)

Niveau 1. Schaduw – eigen kennis, ervaring

- Startpunt van een socratisch gesprek is altijd de kennis, gebaseerd op de eigen ervaring van de gespreksdeelnemer.
- Vaak latent aanwezige kennis, die dankzij vragen manifest wordt.

Niveau 2 – cognitieve kaart

Voorwerpen van opvattingen en geloof

bijv: efficiency, duurzaamheid, gezondheid,
integratie, welvaart, samenleven, deugd,
markt, rechtvaardigheid, moed, matigheid,

.....

Niveau 3 – cognitieve kaart

Haardvuur - Zingevende verhalen, cultuur

bijv: wetenschappen, zoals medicijnen,
economie en natuurkunde, en christendom,
islam, geschiedenis, Darwin, liberalisme,
socialisme, kapitalisme, humanisme ...

4. Wist Socrates iets....?

4. *Weten* – (zon-)licht – verwondering

Waarom zou je je omdraaien?

- Waarom zou je je omdraaien en op zoek gaan naar (de bron van) het licht?
- Waarom zou je proberen de grot uit te klimmen?

Waarom zou je je omdraaien?

- Honger naar waarheid, goedheid en schoonheid.
- Dialoog Symposium (204e)
- Liefde (Eros)
- Diotima
- Poros en Penia, Overvloed en Armoede

Eros

- Hongerig naar (duurzame) vervulling
- Op zoek naar schoonheid (goedheid en waarheid)

Duurzame vervulling

- *Fysieke vormen*: mensen, eten en drinken, kleren, kleuren, geuren, klanken, smaken
- *Geestelijke vormen*: samenwerking, studie, vakmanschap, bestuur
- *Zielsvormen*: scheppende kunst, zelfkennis

Betekenis voor deze tijd?

Vertraging

Zelfreflectie

Ontmoeting

Betekenis voor deze tijd?

- Klassieke cultuur
- Het niet onderzochte leven is niet waard om te worden geleefd.

•

0—0—0—0—0—0—0—0—0

Gespreksregels van Socrates

- Geen externe autoriteit
- Vraag van ander nodig voor zelfonderzoek
- Intelligentie bij twee mensen in gesprek
- Je weet meer dan je denkt
- Wat je weet komt tot uiting in je gedrag

Vermoedens van Socrates

- Eidos, zien weten
- Ziel onsterfelijk en alwetend (phaidoon, meno)
- Uit zijn gedrag blijkt wat een mens weet (laches)

Vermoedens van Socrates

- Iedere handeling gericht op het goede; slechtheid, kwaad is gebrek aan kennis.
- Schoonheid (kalos) wijst naar het goede (agathos) (symposion)
- Leren is herinneren (meno)

Filosofische scholen

Het leven van Socrates was inspiratie voor het ontstaan van verschillende filosofische scholen.

Cynici

Epicuristen

Stoïcijnen

School - Cynici

- Cynici (kunos – honds)

De natuurlijke staat is beter dan beschaving.

Ascese, autarkie, aanpassing aan natuur,
eenvoud, breuk met alle regels van
samenleving; geen leer.

School -Epicuristen

“Laat het vlees duurzaam genieten”

Fysieke indrukken leren je hoe je tevreden, in evenwicht kunt leven. Zelfkennis.

Vermijdt honger, dorst, kou, pijn, angst etc en kortstondige genietingen.

Natuur is rechtvaardig: noodzakelijke dingen zijn gemakkelijk te verkrijgen; moeilijk te verkrijgen dingen zijn niet noodzakelijk.

School - Stoïcijnen

Anankè. We leven onder een redelijke en universele wet.

Leiden zal het Lot wie wil, dwingen wie niet wil.

Niet de dingen brengen ons in verwarring, maar onze oordelen erover.

Kijk niet of dat wat gebeurt, gebeurt zoals je het wil, maar wil dat dat wat gebeurt, gebeurt zoals het gebeurt. Dan zul je gelukkig zijn.

grotmythe

1. Schaduw = beeld - gebeurtenis - ervaring
2. Voorwerp = cognitieve kaart,
geloof - mening – opvatting
3. Haardvuur = inzicht – zelf denken
4. Weten = licht – verwondering, loslaten van
je oordeel.

Socratisch gesprek

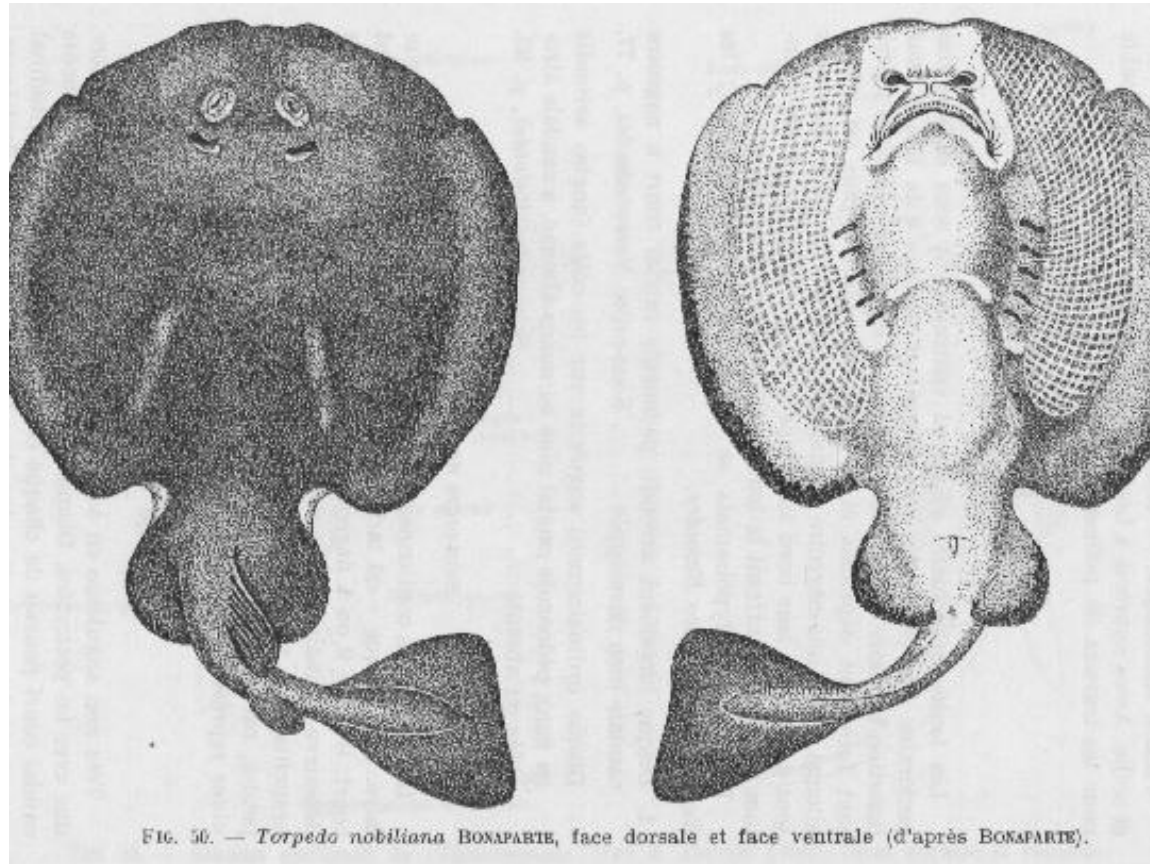
Het gedrag van Socrates wordt in de verschillende dialogen beschreven als van een

- Horzel (citaat 3.apologie 31a)
- Sidderrog (citaat 4.meno 80a)
- Vroedvrouw (citaat 5.theaitetos 149)

Horzel

Geprikkeld worden om na te denken over wat je zegt door aanhoudende vragen.

Sidderrog

Sprakeloos zijn. Verlamd. Geen antwoord meer weten.

Vroedvrouw

Je gewoonlijk onuitgesproken overtuigingen
formuleren.

